

The Abba Hillel Silver Digital Collection

Featuring collections from the Western Reserve Historical Society and
The Jacob Rader Marcus Center of the American Jewish Archives

MS-5492: Abba Hillel Silver Papers, Series IV, 1928-1993.

Box
1

Folder
2

Booklet, Chapter 40, Book of Isaiah from Dead Sea Scrolls #206
of numbered edition, published in honor of Abba Hillel Silver,
undated.

נחמו נחמו עמי

פרק ארבעים (מ') מספר ישעיהו בנוסח הגניזה אשר נמצאה במדבר יהודה.

העתיק והקביל לנוסח המסורה והוסיף הערות אלעזר ליפא סוקניק. מוגש בהדרת

כבוד לאספה המכוננת של מדינת ישראל במעמד פתיחתה בירושלים הבירה,

בחמישה עשר יום לחודש שבט שנת חמשת אלפים ושבע מאות ותשע ליצירה

מאת מוסד ביאליק של הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, ירושלים עה"ק תוכב"א

בתוך הגניזה שנגלתה באחת המערות שבמדבר יהודה, סמוך לקצהו הצפוני-מערבי של ים המלח, נמצאה מגילה אחת, שתוכנה ספר ישעיהו. אורך המגילה הוא שבעה מטרים ועשרים ושנים סנטימטרים וגובהה עשרים ושישה סנטימטרים. המגילה מורכבת מכמה יריעות התפורות זו לזו, ובכל יריעה מספר דפים השונים זה מזה ברוחבם. חוץ מהדפים הראשונים, שהם פגומים בחלקם, נשתמרה המגילה בשלימותה.

מגילה זו, שזמן כתיבתה קודם לחורבן הבית השני, ואפשר שנכתבה אפילו בסוף תקופת החשמונאים, הריהי טופס של ספר מקראי כתוב בלשון המקורות, הקדום במאות שנים מכל כתבי-היד האחרים של המקרא, שנודעו לנו עד כה. כשאר המגילות שבגניזה זו, שונה אף מגילת ספר ישעיהו בצורות הכתיב והדקדוק מנוסח המקרא המצוי בידינו, שנקבע על-ידי בעלי המסורה. ואילו נוסח המגילה בכללו אין בינו לבין נוסח המסורה אלא שינויים קלים בלבד, וכמה מהשינויים הללו עיקרם בשינוי הניקוד.

הפרק מ' של ספר ישעיהו הניתן כאן, הוא, כידוע, תחילתו של אותו חלק מספר ישעיהו, שחוקרים שונים מייחסים אותו לנביא אחר, ישעיהו השני, שנבואותיו צורפו על-ידי המסדרים לחזון ישעיהו בן אמוץ. השערה זו כבר נרמזה בדבריהם של כמה מחכמי ישראל, כגון ר' אברהם ן' עזרא, דון יצחק אברבנאל ואחרים, ובדורות האחרונים נתרבו מצדדיה של דעה זו, הסומכים אותה על סגנונו המיוחד של הנביא הזה, ובעיקר על ההזכרה המפורשת של כורש מלך פרס ושל מאורעות מאוחרים אחרים, המוכיחים שנביא זה חי בתקופה שלאחר גלות בבל ושיבת ציון. במגילה עצמה אין כל סימן לחלוקה זו, ופרק מ' נסמך בה לפרק ל"ט.

הפרק מ' תופס במגילה שלושים ושלוש שורות. השורה הראשונה כתובה בסוף דף ל"ב, ושלוש השורות האחרונות כתובות בתחילת דף ל"ד. בשורה השביעית של דף ל"ג השמיט המעתיק פסוק אחד, והוא נתלה אחר-כך מעל לשורה, כנראה, בידי סופר אחר; בשולי הדף שוב נכתב על-ידי סופר שלישי חלק מהפסוק הסמוך, שכבר הועתק על-ידי המעתיק הראשון.

כאן ניתנים נוסח המגילה ונוסח המסורה זה לעומת זה. בהערות צוינו רק השינויים העיקריים שבין שני הנוסחאות לבין התרגומים העתיקים: תרגום השבעים, התרגום הסורי ("פשיטתא") והתרגום הרומי ("וולגאטה"). האותיות י"ד וי"ו בכתב המגילות הללו דומות זו לזו, ועל-כן נאלץ הייתי להעתיק את האותיות הנ"ל לפי שיקול דעתי בכמה מקומות סתומים. באין ברירה הכרעתי את הספק על פי הצורות הדקדוקיות של נוסח המסורה, וייתכן שכאן וכאן טעיתי בהכרעתי. כגון: בפסוק י"ז אפשר שצריך לקרוא בהתאם לפסוק שלאחריו ולא כנוסח המסורה: "כל הגואים כאין נגדי וכאפס ותוהו נחשבו לי". וכן אפשר שבפסוק כ' יש לקרוא "להיכון", במקום "להוכיח".

א. ל. סוקניק

ישעיהו: פרק ארבעים

ישעיהו פרק ארבעים בנוסח המגילה

נחמו נחמו עמי יואמר אלוהיכמה
דברו על לב ירושלים וקראו אליהא
כיא מלא צבאה כיא נרצא עוונה
כיא לקחה מיד יהוה כפלים בכול חטאותיה

קול קורא
במדבר פנו דרך יהוה וישרו בערבה מסלה לאלוהינו
כול גי ינשא וכול הר וגבעה ישפלו
והיה העקב למישור והרוכסים לבקעה
ונגלה כבוד יהוה
וראו כול בשר יחדיו כיא פיא יהוה דבר

קול אומר קרא ואמרה מה אקרא
כול הבשר חציר וכול חסדיו כציץ השדה
יבש חציר נבל ציץ
כי רוח אלוהינו נשבה בוא
אכן חציר העם
יבש חציר נבל ציץ
ודבר אלוהינו יקום לעולם

על הר גבה עלי לכי מבשרת ציון
הרימי בכוח קולך מבשרת ירושלים

[כי מלא צבאה]. בנוסח המסורה: כי מלאה צבאה. המלה "צבא" באה בכל מקום בלשון זכר, ורק כאן ובדניאל ח', י"ב היא משמשת בלשון נקבה. [וישרו בערבה]. בתרגום השבעים חסרה המלאה "בערבה". וזו לשון הפסוק: "קול קורא במדבר פנו דרך יהוה ישרו מסלה לאלהינו", ובנוסח זה הובא הפסוק גם בבבית החדשה (מתי ג', ג'), ואילו נוסח המגילה הוא כנוסח המסורה. [וראו כול בשר יחדיו]. בתרגום השבעים הנוסח הוא: "וראו כל בשר ישועת אלהים". נוסח המגילה הוא כנוסח המסורה. [ואמרה מה אקרא]. "ואומי רה" בגוף ראשון, בתרגום השבעים והתרגום הרומי. ואילו בנוסח המסורה "ואמר". ואולי יש לנקד גם בנוסח

ישעיהו פרק ארבעים בנוסח המסורה

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלַיָּה
כִּי מְלָאָה צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ
כִּי לָקַחָהּ מִיַּד יְהוָה כָּפְלִים בְּכָל-חַטָּאתֶיהָ

קול קורא

בַּמִּדְבָּר פָּנּוּ דֶרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ בַּעֲרֻבָה מְסֻלָּה לְאַלְהֵינוּ
כָּל גֵּיא יִנָּשֵׂא וְכָל-הָר וְנִבְעָה יִשְׁפְּלוּ
וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה
וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר

קול אמר קרא ואמר מה אקרא
כָּל-הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל-חֲסִידוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה
יִבֶּשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ
כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבָּה בּוֹ
אֲכֹן חָצִיר הָעֵם
יִבֶּשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ
וְדָבַר-אַלְהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם

על הר-גבה עלי-לך מבשרת ציון
הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם

המסורה "ואמר", שלא כדעת שד"ל ואחרים. [יבש חציר נבל ציץ כי רוח וכו']. כל הפסוק הזה חסר בתרגום השבעים, וכן באחד התרגומים הרומיים. גם במגילה הושמט תחילה כל הפסוק הזה, ויד סופר מאוחר הוסיפה מעל לשורה אחרי המלים "יבש חציר נבל ציץ" את המלים "כי רוח אלוהינו (מלה זו אינה כתובה, אלא מסומנת בנקודות מעל למלה "אלוהינו" שבפסוק ח') נשבה בוא אכן חציר העם". וכדי לציין את סדר הפסוקים, הוסיף סופר אחר בשולי הדף את הפסוק ח' בהשמטת שתי המלים האחרונות. [על הר גבה עלי לך]. ובנוסח המסורה: "עלי לך".

הרימי אל תיראי
אמורי לערי יהודה הנה אלוהייכמה
הנה אדוני יהוה בחוזק יבוא וזרועו משלה לוא
הנה שכרו אתו ופעלתיו לפניו
כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלים
ובחיקוה ישא עולות ינהל

מיא מדד בשועלו מי ים ושמם בזרתו תכן
וכל בשליש עפר הארץ ושקל בפלס הרים וגבעות במוזנים
מיא תכן את רוח יהוה איש ועצתו יודיענה
את מי נועץ ויביניה וילמדהו באורח משפט
וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיעו
הן גואים כמר מדלי וכשחק מזנים נחשבו
הן אים כדק ייטול
ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה

כול הגואים כאין נגדו וכאפס ותוהו נחשבו לו
ואל מיא תדמיוני אל ומה דמות תערוכו לי
הפסל מעשה מסך חרש וצורף בזהב
וירקענו ורתקות כסף צורף
המסכן תרומה עץ לוא ירקב יבחר חרש חכם יבקש לו
להוכיח פסל לוא ימוט

[הנה אדוני יהוה בחוזק יבוא]. כנוסת השבעים, וכן גם התרגום הארמי והרומי. ובנוסת המסורה: "בחזק".
[ופעלתיו]. במקום "ופעלתו" שבנוסת המסורה. [ובחיקוה ישא]. כנוסת המסורה. בשבעים נשמטה המלה
"ובחיקו". והסורי גורס: "ישאם" במקום "ישא". [מיא מדד בשועלו מי ים]. נוסח המסורה "מי מדד בשע"
לו מים" מתאים לתרגום השבעים וליתר התרגומים הקדומים, אבל נראה שנוסת המגילה, "מי ים" (במקום
"מים"), הוא המשובת. אפשר, שמעתיק קדום החסיר בטעות אחת משתי הו"ו דין (האפלוגראפיה) ובדרך זו נת'
חברו שתי המלים לאחת. [ושמים בזרתו תכן]. מתאים לתרגום הסורי ("בזרתה") ומקביל בצורתו הדקדוקית
למלה "בשעלו" שבמחצית הראשונה של החזיון. [וכל בשליש עפר הארץ]. כנוסת המסורה. ובתרגומים
היווניים: "עפר כל הארץ". [איש ועצתו]. במגילה היה כתוב בראשונה "מיא תכן את רוח יהוה ועצתו
יודיענה", ולאחר-כך הוסיף הסופר את המלה "איש" ותלה אותה מעל לשורה. השבעים והסורי גורסים כנראה
"ומי היה איש עצתו". [וילמדהו באורח משפט]. כנוסת המסורה. בשבעים: "וילמדהו משפט". וכן חסרות

הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי
אֲמַרִי לְעַרִי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֶיכֶם
הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בְּחֹזֶק יְבוֹא וְזָרְעוּ מִשְׁלָה לּוֹ
הִנֵּה שָׁכְרוּ אֹתוֹ וּפְעָלָתוֹ לִפְנֵי
כָרְעָה עֲדָרוּ יִרְעָה בְּזָרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יִנְהַל

מִי-מִדָּד בְּשַׁעְלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכֵּן
וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בְּפָלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאוֹנֵיהֶם
מִי-תִכֵּן אֶת-רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנּוּ
אֶת-מִי נוֹעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיִּלְמְדֵהוּ בְּאֶרֶחַ מִשְׁפָּט
וַיִּלְמְדֵהוּ דַעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנּוּ
הֵן גֹּזִים כְּמֶר מִדְּלִי וְכִשְׁחָק מֵאוֹנִים נִחְשְׁבוּ
הֵן אֲיִים כְּדֹק יִטּוּל
וּלְבָנוֹן אֵין דִּי בָעֵר וְחֵיתוֹ אֵין דִּי עוֹלָה

כָּל-הַגֹּזִים כְּאֵין נִגְדּוּ מֵאָפֶס וְתָהוּ נִחְשְׁבוּ-לוֹ
וְאֶל-מִי תִדְמִיּוֹן אֵל וּמֵה-דָמוֹת תַּעֲרֹכוּ-לוֹ
הַפֶּסֶל נֹסֵף חֶרֶשׁ וְצֹרֵף בְּזָהָב
יִרְקָעֵנּוּ וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף
הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא-יִרְקַב יִבְחָר חֶרֶשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ-לוֹ
לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט

בתרגום זה שתי המלים "וילמדהו דעת". [וכשחק מזונים נחשבו וכו']. כאן הכתיב "מזונים", ובפסוק י"ב "מזונים". — המלה "נחשבו" חסרה בתרגום הסורי, ובמקום "יטול" הוא גורס "יטולו". — נראה, שתרגום השב"ע לא גרס "כדק" אלא כרק (= כרוק), מעין חומר הנפרש מן הגוף. [וכאפס ותוהו]. בנוסח המסורה: "מאפס". והשבעים: "לאפס", והמלה "ותהו" נשמטה. התרגום הרומי גורס, כנראה, "כאפס" כמו בנוסח המגילה. [ואל מיא תדמיוני אל]. בנוסח המסורה: "תדמיון". נוסח המגילה מקביל לפסוק כ"ה, ופירושו יהיה: "ואל מי תדמיוני (יאמר) אל". עליפי השינוי הזה העתקתי את המשך הפסוק בנוסח המגילה "ומה דמות תערוכו ל'". (במסורה: תערכו לו). [הפסל מעשה מסך חרש]. בנוסח המסורה: "הפסל נסך חרש". בשבעים הושמטו המלים "ורתקות כסף צורף". [המסכן תרומה]. כמו בנוסח המסורה, שלא כתרגום השבעים והתרגום הסורי והרומי, המשמיטים את המלים הללו. — בפסוק זה נפלו שתי טעויות במגילה: במקום "ירקב" כתוב "ירבק", ובמקום "יבקש" כתוב "יבשק".

הלוא תדעו הלוא תשמעו הלוא הוגד מרוש לכמה
הלוא הבינותמה מוסדות ארץ
היושב על חוג הארץ וישביהא כחגבים
הנוטה כדוק שמים וימתחם כאוהל לשבת
הנותן רזנים לאין שופטי ארץ כתהו עשה
אף בל נטעו אף בל זרעו
אף בל שרשו בארץ גזעם
גם נשף בהמה וייבשו וסערה כקש תשאם

אל מיא תדמיוני ואשוא יואמר קדוש
שאו מרום עיניכמה וראו מי ברא אלה
המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא
ברוב אונים ואמץ כוחו ואיש לוא נעדר

למה תאומר יעקוב ותדבר ישראל
נסתרה דרכי מיהוה ומאלוהי משפטי יעבור
הלוא ידעתה אם לוא שמעתה
אלוהי עולם יהוה בורא קצוות הארץ
לוא יעף ולוא יגע אין חקר לתבונתו
נותן ליעף כוח ולאין אונים עצמה ירבה
ויעפו נערים ויגעו ובחורים כשול יכשלו
וקווי יהוה יחליפו כוח יעלו אבר כנשרים
ירוצו ולוא יגעו ילכו ולוא יעפו

[הלוא תדעו הלוא תשמעו]. והסורי גורס: "הלוא תשמעו הלוא תדעו". [הנוטה כדוק שמים]. תר-
גום השבעים גורס, כנראה: "הנוטה כרקיע שמים". [כתהו עשה]. הסורי גורס: "כלא היו" (השווה עובדיה
א, ט"ז). [אף בל שרשו בארץ]. במסורה: "אף בל שרש בארץ". [גם נשף בהמה]. ובמסורה "וגם

הָלוֹא תִדְעוּ הָלוֹא תִשְׁמְעוּ הָלוֹא הִנֵּה מֶרֶאשׁ לָכֶם
הָלוֹא הִכְיֹנְתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ
הֵיטֵב עַל-חֹוג הָאָרֶץ וַיִּשְׁכְּהָ כְּחֻנְבִּים
הַנּוֹטָה כְּדֶק שָׁמַיִם וַיִּמָּתְחֶם כְּאַהֲלֵל לְשִׁבְתָּ
הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שֹׁפֵטִי אֶרֶץ כִּתְּהוּ עֲשֵׂה
אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ
אֶף בַּל-שָׂרֵשׁ בָּאָרֶץ וְעַם
וְגַם-נִשְׁפָּה בָהֶם וַיִּבְשׁוּ וַיִּסְעֲרָה כִּקֵּשׁ תִּשְׁאֵם

וְאַל-מִי תִדְמִיּוּנִי וְאַשְׁוֶה יֹאמֵר קְדוֹשׁ
שְׂאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בַּמִּסְפָּר צָבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא
מֶרֶב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא נִעְדָּר

לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבֹּר יִשְׂרָאֵל
נִסְתָּרָה דְרָכֵי מִיְהוָה וּמֵאַלְהֵי מִשְׁפָּטִי יַעֲבֹר
הָלוֹא יִדְעַתְּ אִם-לֹא שָׁמַעַתְּ
אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ
לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ
נָתַן לִיעָף כַּח וּלְאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה
וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ
וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפּוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר כְּנִשְׁרִים
יִרְצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפּוּ

נשף בהמה". הסורי משמיט את המלה "וגם". [אל מי תדמיוני ואשוא]. הסורי גורס כנראה: "ואשוה לו".
[ברוב אונים ואמץ כוחו]. כגירסת השבעים והסורי, ובמסורה: "מרב אונים ואמץ כח". [הלא ידעתה].
בשבעים: "ועתה הלא ידעתה". [יעלו אבר כנשרים]. הסורי גורס "כיונה".

קונטרס זה, המחזיק תצלום פרק מ' מספר ישעיהו שבגניזת מדבר יהודה והעתקו של אותו פרק וכנגדו נוסח המסורה, בצירוף השוואות לתרגום השבעים, הפשיטתא והוולגאטה, הובא לדפוס על-ידי מוסד ביאליק באמצעות הוצאת הספרים של הסוכנות היהודית לארץ-ישראל ונדפס בדפוס גולדברג, ירושלים; הנייר מעשה גיגית 'פירויה'; הגלו-פות נעשו בידי מ' פיקובסקי, ירושלים; הכריכה הוכנה בבית-המלאכה של מרת ק' וינר, ירושלים

הטופס הזה 206 במניין

מוגש לכבוד

ד"ר אבא הלל סילבר

